

6. Perspectives de futur

El context. És inevitable, sempre que volem explorar les perspectives, les oportunitats i els reptes que fan referència a la situació de la llengua catalana a la universitat, examinar l'entorn social. Al cap i la fi, la universitat no és un ens aïllat, i el futur de la llengua catalana en l'àmbit universitari català no està separat del seu futur en la mateixa societat que l'envolta.

Insistirem, una vegada més, en la gran importància que té per a la nostra societat que les seves universitats presentin un grau alt de catalanització lingüística. Pel prestigi social que aquest fet atorga a la llengua, en ser la llengua normal de la institució universitària. Perquè possibilita el conreu lingüístic d'un registre culte: el llenguatge especialitzat. Pel seu efecte multiplicador sobre la societat, atès que avui els ensenyaments de primer i segon cicles són l'equivalent social, cultural i demogràfic del que podia ser el batxillerat superior fa unes quantes dècades. Avui, passa per les nostres aules la que demà serà la "classe dirigent", professional, empresarial, política, artística o intel·lectual.

Seria erroni fer comparacions mecàniques amb societats com, per exemple, la danesa o la sueca pel sol fet que, des del punt de vista demogràfic, la llengua catalana sigui equiparable a les seves. El danès o el suec són les llengües oficials exclusives en els seus territoris, la qual cosa les protegeix automàticament en innombrables circumstàncies. El que marca substancialment la diferència amb el cas català, en allò que ara ens ocupa, és que els ciutadans i les ciutadanes d'aquests països, en disposar d'una llengua que té tot el poder que atorga l'oficialitat única, poden ser més despreocupats i fins i tot indiferents davant els usos lingüístics que puguin presentar algunes de les seves institucions universitàries. Ara per ara, aquest és un luxe que aquí no podem permetre'ns.

El moment actual es caracteritza pels grans canvis que s'emmarquen sota els noms de globalització i interdependència, que comporten revolucions tecnològiques en la comunicació, una homogeneïtzació creixent dels mercats, increments de la mobilitat humana i l'aparició de fluxos migratoris de nous tipus. És temptador, atesa la incidència a les universitats de la situació lingüística a la societat catalana en general, fer un repàs dels principals reptes a què la societat s'ha d'encarar. Mencionem-ne només un. Al costat de l'èxit aconseguit en l'extensió del coneixement del català —el 95 % de la població segons el cens de 1996—, continuem patint una malaltia crònica molt preocupant, per la seva extensió i persistència. La societat catalana no ha assolit l'objectiu modest, plantejat durant els primers anys 80, de la pràctica natural del bilingüisme passiu en les relacions interpersonals. En efecte, la ciutadania d'hàbits lingüístics catalanoparlants segueix renunciant, majoritàriament, a l'ús de la llengua davant els interlocutors que, tot i entendre-la, no la parlen. Ni tan sols la televisió pública catalana es comporta, en aquest aspecte, amb l'exemplaritat que convindria i que hauria de ser el seu deure. Els efectes que aquesta pràctica té sobre la percepció social dels estatus de les llengües oficials a Catalunya són molt negatius per al català. Amb totes les excepcions que hi pugui haver, constatem que els més de vint anys d'oficialitat del català no han servit per capgirar una actitud tan estesa com perniciosa.

Fetes aquestes mencions mínimes a l'entorn social, passem a descriure alguns temes clau de la política lingüística universitària per a un futur immediat.

Sobre el coneixement del català. Centrant-nos sobretot en el primer i segon cicles, però sense oblidar la resta d'ensenyaments, el coneixement del català ha de ser la situació normal dels membres de la comunitat universitària. Aquest és, sens dubte, un dels reptes principals per als pròxims anys: harmonitzar l'obertura de la institució a públics estudiantils d'origen no catalanòfon —però que poden passar per un període àgil de formació lingüística— amb la plena funcionalitat del català com a llengua de comunicació en el campus. L'harmonització s'ha de produir per la via de l'adaptació i el respecte d'aquests nous col·lectius estudiantils a la política lingüística de la UB. Aquesta tasca requereix esforç, pedagogia i, més que res, idees clares. El professorat hi té un paper rellevant, començant per la necessitat de la seva pròpia capacitació lingüística i continuant amb la seva actitud en aquest camp. No oblidem el que ens ensenya l'enquesta que va fer la Comissió de Dinamització Lingüística a la Facultat de Química de la UB el curs 1997-98 i que es reproduïx a l'apartat 2.14 d'aquesta memòria; dels resultats es desprèn que el paper del professorat és fonamental per al manteniment de l'ús de la llengua catalana en l'àmbit docent.

És imprescindible que la UB transmeti al conjunt de la comunitat universitària un missatge clar de compromís i protecció de la llibertat d'ús lingüístic en l'àmbit docent. No podem ignorar que hi ha riscos en aquest camp i que una gestió incorrecta o desencertada, tant pel que fa a l'alumnat com pel que fa al professorat, podria tenir conseqüències negatives per a l'estatus públic del català a la vida universitària, que correria el risc de patir un procés molt negatiu de “privatització”. Insistim que aquest és un repte de primera magnitud.

Juntament amb aquest missatge, encaminat a donar garantia a la plena funcionalitat del català com a llengua de comunicació universitària, cal que la UB promogui i faciliti al màxim l'accés de nous parlants a la llengua, particularment dels estudiants de fora dels districtes universitari catalanòfons, amb la preparació i l'ofertament de materials i programes formatius per al seu aprenentatge i amb la difusió adequada entre el seu públic destinatari.

La mobilitat. Pel que fa també al punt anterior, cal tenir present que el previsible augment del nombre d'alumnes procedents de districtes universitaris no catalanòfons farà necessari prendre mesures molt clares perquè aquests estudiants s'adaptin al més aviat possible als usos lingüístics de la nostra institució i als principis en què es basa. Cal assegurar que les accions complementàries que es duguin a terme (ofertes de materials d'autoaprenentatge i de cursos de formació, estades prèvies a l'inici de curs, etc.) estiguin finançades adequadament. Ja subratllem més endavant que actualment hi ha insuficiències en el suport de l'Administració a la política lingüística universitària.

A part de la mobilitat intraestatal, hem de considerar també la mobilitat internacional d'estudiants en estades curtes semestrals, en el primer i segon cicles, com és el cas del model *Sòcrates-ERASMUS*. A diferència dels estudiants d'altres districtes de l'Estat, que dominen perfectament el castellà i en venir aquí es troben, en tot cas, amb una altra llengua —el català—, els estudiants europeus se'n troben dues, una que és important a escala internacional —el castellà— i una altra que no ho és —el català. Aquesta situació comporta dificultats lingüístiques per al català, que s'intenta pal·liar a través de la informació i orientació adequades, amb el subministrament de materials d'autoaprenentatge —com el recent i prometedor *Intercat*— i amb l'ofertament de cursos

de llengua molt adaptats a les necessitats d'aquest col·lectiu. Recordem que en aquesta memòria ja hem esmentat, a l'apartat 2.10, les conclusions a què va arribar, el 1998, el Grup de Treball sobre Política Lingüística i Relacions Internacionals de la UB. Creiem que marquen el bon camí i que segueixen sent de plena actualitat. Més enllà de l'alumnat, el repte de la internacionalització ens exigeix un esforç per tal de conciliar l'arrelament i la vitalitat catalana de les nostres universitats amb la seva dimensió internacional.

Les afirmacions institucionals. La UB ha de continuar sent clara i explícita en la reafirmació i el suport de les dues línies mestres de la política lingüística de la UB: la preeminència institucional de la llengua catalana i la llibertat d'ús lingüístic en l'àmbit docent. És d'aquesta referència cabdal que s'han de desprendre les aplicacions particulars en matèria de política lingüística. Cal practicar, en aquest marc de llibertat d'ús lingüístic, una política que estimuli l'increment de la docència en llengua catalana, començant pels llocs més deficitaris. És possible que convingui fixar algun objectiu quantitatiu, com podria ser prendre la referència d'un objectiu mínim del 70 % de docència en català en els ensenyaments de primer i segon cicles. Això donaria un marge que hauria de permetre una convivència lingüística còmoda amb llengües com ara el castellà i l'anglès, principalment. Aquest objectiu hauria d'aconseguir-se lentament, però pensant en mecanismes especials d'incentivació, com ara els retorns originats del Contracte programa amb la Generalitat, entre d'altres. Cal també, per mantenir la preeminència institucional de la llengua catalana, fer-la la llengua d'expressió normal en l'activitat institucional dels càrrecs acadèmics —amb les excepcions evidents segons els interlocutors— i en la producció de documentació institucional i de docència en qualsevol suport.

La universitat ha de saber donar, en tot moment, una ferma garantia de la protecció dels drets lingüístics dels membres de la comunitat universitària i, en particular, del dret del professorat i de l'alumnat de triar la llengua d'expressió, amb comoditat i tranquil·litat plenes.

Trobar l'equilibri. Públics nous de diferents orígens, línies d'ensenyament parcialment o totalment virtuals, postgraus i formació continuada, tot plegat forma un conjunt heterogeni d'activitats, continguts i destinataris. A més, una universitat potent com la UB ha desplegat tota una estructura funcional, a través de fundacions, societats, consorcis, etc., que comporta més complexitat de gestió en general i des del punt de vista lingüístic en particular. Cal trobar un equilibri que reconegui clarament al català el caràcter de llengua preminent de la institució universitària i que a la vegada aprofiti el multilingüisme creixent de la mateixa comunitat universitària i practiqui la cooperació amb altres institucions, universitàries o no, catalanòfones o no, per complir millor la seva missió. L'equilibri lingüístic ha de trobar-se en molts camps, dins i fora de l'àmbit docent. Esmentem el camp editorial, en particular, i també la producció en diferents suports de materials docents per a ensenyaments parcialment o totalment no presencials.

La dinamització. La configuració sociolingüística actual de l'alumnat de la UB, d'acord amb l'enquesta duta a terme el 1988 i reproduïda a l'apartat 2.14, assenjala una presència molt elevada d'estudiants d'origen lingüístic castellanoparlant, cosa que ja hem comentat a l'apartat introductori 2.2. Ja hem dit abans que els fruits positius de la immersió lingüística en fases escolars anteriors a l'accés a la universitat fan que la

immensa majoria del nostre alumnat tingui competència lingüística en les dues llengües oficials. Tanmateix, és ben visible que, en alguns o molts casos, aquestes competències només es fan servir en l'aspecte receptiu, és a dir, passivament. Si a aquesta situació afegim l'arribada als nostres campus de nous públics estudiantils, procedents de districtes no catalanòfons o estrangers, cal concloure que hi ha el risc que es produeixi —o potser ja s'està produint— una disminució de la presència del català en els usos lingüístics informals de la comunitat universitària.

Els anys de formació universitària del nostre alumnat constitueixen una ocasió per reforçar les seves actituds personals positives encaminades a garantir a la llengua catalana prou espais comunicatius a la societat dins una dinàmica de normalització. Una normalització que ha de tenir els seus efectes, tal com dèiem al començament, en una perspectiva de futur que va molt més enllà del context estrictament universitari. Caldrà, doncs, en aquesta línia, iniciar campanyes dinamitzadores, amb missatges renovats, que posin de manifest que la situació social de la llengua i el progrés en la seva normalització depenen de les actituds de cada persona i, en particular, de la gent jove. Que tothom pot, si vol, posar-hi el seu gra de sorra. Que no es tracta de renunciar al castellà ni a cap altra llengua, sinó d'assegurar la preeminència del català als territoris on és la llengua pròpia i on es juga la seva pròpia existència. Es tracta de convidar el nostre alumnat a prendre una opció decidida a favor de la llengua catalana, patrimoni col·lectiu de tota la societat. Es tracta de recordar que cada individu hi té la seva quota de responsabilitat i que, encara que s'ha avançat, queda molta feina per fer.

D'altra banda, en un moment en què hi ha clares operacions en marxa, per part de sectors adscrits a un nacionalisme d'estat exclouent, per obliterar la nostra memòria històrica, antiga i recent, cal que la Universitat, dipositària privilegiada del coneixement històric, ens la preservi. Pel que fa a la llengua catalana, cal que les noves generacions coneixin els períodes difícils que aquesta ha hagut de travessar, de persecució i maltractament, perquè qui no coneix el passat no sols no pot explicar-se el present, sinó que corre el risc que li esborrin aquest present.

En resum, és necessari fomentar les actituds positives envers la llengua catalana i aconseguir la superació d'un indiferentisme lingüístic que li és clarament perjudicial, pel fet de ser una llengua que presenta moltes insuficiències de mercat.

L'organització dels serveis lingüístics. La UB ofereix a la comunitat universitària un conjunt de serveis lingüístics considerables, de formació i assessorament, que també s'ofereixen a l'exterior. Així, tenim l'SLC, l'Escola d'Idiomes Moderns (EIM) i el seu Servei d'Assessorament Lingüístic (SAL) i Estudis Hispànics (EH). Aquesta oferta està avui poc coordinada, sense aprofitar comunament determinats recursos, com ara les bases de dades terminològiques, ni acordar conjuntament criteris lingüístics en els casos en què hi ha clares interseccions en les tasques d'un o altre servei, com ara les traduccions, ni tampoc els criteris econòmics pel que fa a les tarifes dels serveis, etc. Tot plegat demana una racionalització que pot passar per diferents vies, des d'un marc estable mínim de coordinació ben definida i dirigida fins a una integració completa en un servei multilingüe. Cal valorar els avantatges i inconvenients de cada model, però el que és indiscutible és que s'ha d'avançar en la coordinació i en el millor aprofitament dels recursos.

El finançament. Un dels punts delicats de la política lingüística és el del finançament. La UB fa anys que hi fa un esforç molt notable, començant per la mateixa existència i dotació de recursos humans i materials d'un potent SLC, amb personal molt qualificat i amb una activitat de la qual aquesta memòria és un bon testimoni. Tanmateix, la subvenció de les direccions generals de Política Lingüística (DGPL) i d'Universitats (DGU) resulta insuficient. Enguany, la DGPL no ha engegat, tot i que en un primer moment havia semblat possible, el programa de suport a les versions catalanes de manuals universitaris de matèries bàsiques existents en anglès. En aquest camp estem retrocedint. Les activitats de formació lingüística del professorat no reben prou suport, i la política de foment de manuals en llengua catalana (de producció pròpia o traduccions) no arriba a la meitat del que hi destina el Govern basc. Un repte concret és que la formació lingüística dels nous tipus d'estudiants —com ara els del districte obert— no pesi sobre els pressupostos de la UB, sinó que rebi el suport adequat de l'Administració, la qual cosa representaria un foment d'aquesta activitat formativa, amb la voluntat de fer les coses bé en aquest camp, tal com dèiem més amunt, i no com passa ara, que sembla que, qui més hi fa, més penalització econòmica ha de suportar. Si l'Administració no hi aporta l'ajut que correspon, la política lingüística serà la ventafocs del sistema.

Relació amb altres institucions. La UB, des de la seva voluntat i el seu deure de servei a la societat catalana, ha d'oferir i impulsar la màxima col·laboració institucional en matèria de política lingüística. En l'àmbit del Govern de la Generalitat, la UB ha de presentar tota la disponibilitat de col·laborar i implicar-se en projectes i iniciatives en benefici del corpus i de l'estatus de la llengua catalana, tant en el context català i en el dels territoris de parla catalana com en el del conjunt de l'Estat, o en l'europeu. La UB ha d'oferir tota la seva col·laboració, dins el marc de cooperació universitària de l'Institut Joan Lluís Vives, en els objectius de defensa i promoció conjuntes de la llengua catalana, i ha de participar activament en la CPL del Consell Interuniversitari i en la CPL de l'Institut Joan Lluís Vives per dur a terme accions que puguin aprofitar les economies d'escala a favor del català.

La nova llei d'universitats. En acabar la redacció d'aquestes línies, s'ha començat a difondre un avantprojecte de llei orgànica d'universitats que, en la seva forma actual, desperta moltes preocupacions i fins i tot rebuig des del punt de vista de l'autonomia universitària i de les competències del Govern català en matèria universitària. Destaca el fet que la redacció actual d'aquest avantprojecte presenta una visió extraordinàriament homogeneïtzadora del conjunt de l'Estat, sense la més mínima menció dels territoris de l'Estat en règim lingüístic de doble oficialitat. Aquest és, sens dubte, un presagi no gens positiu, però potser modificable si ens hi esforcem. Caldrà fer-ho, i estar extremament amatents perquè la nova llei, o l'aplicació que se'n faci, no posi cap pal a les rodes de la política lingüística de la nostra Universitat i de les universitats catalanes, o del nostre àmbit lingüístic en general.